

14 Νοεμβρίου 2019

«Μοναχός εστιν ο πάντων χωρισθείς και πάσι συνηρμοσμένος»

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή](#)

Θεός και Ιστορία κατά τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά

Η Αγάπη στη ζωή των μοναχών

Η αγάπη προς το Θεό και η ένωση διά μέσου αυτής με αυτόν αποτελεί κατά τον Παλαμά και τους μυστικούς θεολόγους της Ανατολής τον πρώτο και τον έσχατο σκοπό της κατά Χριστόν ζωής κάθε πιστού. Σημείο της αγάπης αυτής είναι η εκπλήρωση των εντολών του αγαπημένου. Όταν ο άνθρωπος τελειωθεί στην αγάπη προς τον Θεό, τότε διαθέτει και την τέλεια και ειλικρινή αγάπη προς τον πλησίον. Κατά τον Ευάγριο τον Ποντικό «μοναχός εστιν ο πάντων χωρισθείς και πάσι συνηρμοσμένος». Χωριζόμενος ο άνθρωπος από τον κόσμο και ενούμενος με τον Θεό βρίσκει σαυτόν τα πάντα, συνεπώς δε και τον πλησίον... Άλλωστε η τέλεια αγάπη προς τον πλησίον θεωρείται σημείο της τελειώσεως κατά Θεόν του μοναχού. Αυτός ο παράδοξος ανθρωπισμός, σύμφωνα με τον οποίον ο πλησίον αναζητείται στον Θεό, «κατ' εικόνα» του οποίου και δημιουργήθηκε, δίνει ασφαλώς νέο προσανατολισμό στην εκδήλωση της αγάπης προς τον πλησίον. Εδώ

πλέον δεν έχουμε την κλασική οδό, με την οποία το εγώ διά του πλησίον οδηγείται προς τον Θεό, αλλά νέο δρόμο, με τον οποίον το εγώ αναφέρεται απ' ευθείας σ' αυτόν, για να βρεί σ' αυτόν και τον πλησίον. Στην περίπτωση αυτή δεν χρησιμοποιείται η εικόνα ως μέσον ανυψώσεως προς το αρχέτυπο, αλλά επιχειρείται η άμεση ανύψωση προς αυτό, ώστε να μπορεί στη συνέχεια να θεωρείται ορθά και η εικόνα.

Ο δρόμος όμως προς την τέλεια αγάπη του Θεού και του πλησίον προϋποθέτει πνευματική ωριμότητα και φθάνει κανείς σ' αυτή με την απάθεια. Είναι δρόμος που ταιριάζει κυρίως « τοις ανακεχωρηκόσι του κόσμου». Αντίθετα οι πιστοί που ζουν στον κόσμο ρυθμίζουν τη ζωή τους σύμφωνα με τις εντολές του Θεού με τη βία και έτσι καλλιεργούν την αγάπη προς τον Θεό. Ενώ λοιπόν ο χριστιανός του κόσμου βαδίζει προς τον Θεό με την εφαρμογή των εντολών του, ιδιαίτερα δε με την εντολή της αγάπης προς τον πλησίον, ο μοναχός της ερήμου επιδιώκοντας την τέλεια αγάπη προς τον Θεό με τη προσευχή και την άσκηση είναι έτοιμος κάθε στιγμή να εφαρμόσει οποιαδήποτε θεϊκή εντολή, ιδιαίτερα δε την εντολή της αγάπης προς τον πλησίον.

Τίθεται όμως το ερώτημα· ποιές αφορμές εφαρμογής του θελήματος του Θεού και εκδηλώσεως της αγάπης προς τον πλησίον μπορεί να έχει ο μοναχός στην έρημο; Απ' όσα είπαμε μέχρι τώρα, νομίζω, συμπεραίνομε ότι το ερώτημα αυτό δεν είναι απόλυτα αιτιολογημένο. Εάν ως σκοπός της ζωής του ανθρώπου ήταν η αγάπη προς τον πλησίον ή γενικά η άσκηση στην εφαρμογή των εντολών του Θεού, το ερώτημα θα ήταν απόλυτα εύστοχο. Αλλά όπως είπαμε, τελικός σκοπός της ζωής του ανθρώπου είναι η αγάπη του Θεού. Η αγάπη προς τον πλησίον είναι το μέσον αποκτήσεως, συγχρόνως δε και το αποτέλεσμα της αγάπης προς τον Θεό. Όταν λοιπόν πετύχομε τον σκοπό γιατί να χρησιμοποιήσομε το μέσο;... Όταν ο μοναχός, ιδιαίτερα δε ο ησυχαστής, ζει την κοινωνία και ένωση με τον Θεό και έχει στο ανώτατο βαθμό την εμπειρία της αγάπης του Θεού, γιατί να εγκαταλείψει τον αγαπημένο του και να γυρίσει στον κόσμο για να τον αναζητήσει ξανά;...

Ασφαλώς είναι φανερό ότι η φυγή από τον κόσμο μαρτυρεί έντονη συναίσθηση της τραγικότητας της πτώσεως και της αφομοιωτικής δυνάμεως, που μπορεί να ασκήσει αυτός στον άνθρωπο. Η πορεία της ζωής του ασκητή αποτελεί πρωτίστως αντίθεση προς την φορά του πεπτωκότος Αδάμ. Η τραγικότητα της πτώσεως και ο φόβος της « εκκοσμικεύσεως», τα οποία βιώνονται ιδιαίτερα στους κόλπους της Ορθοδοξίας, καλλιέργησαν αυτό τον τύπο του ανατολικού μοναχισμού...

Ο ανατολικός μοναχισμός δεν εμφανίσθηκε ως παρεκκλησιαστική τάξη, αλλά αναπτύχθηκε από τη αρχή ως καρπός γνήσιων εκκλησιαστικών βιωμάτων. Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν ανέχθηκε απλά την παρουσία των μοναχών, αλλά και θεώρησε χρήσιμη και απαραίτητη την ύπαρξη τους. Άλλωστε οι περισσότεροι επίσκοποι της Εκκλησίας προέρχονταν από τα μοναστήρια, σήμερα δε, ως

γνωστόν, όλοι οι επίσκοποι ανήκουν, έστω και τυπικά, σε κάποια μονή. Τέλος η παρουσία του μοναχισμού μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία αποτελεί την καλύτερη δύναμη αντιμετώπισης του κινδύνου της εκκοσμικεύσεως. Η θρησκευτική ακρότητα, που ζουν και σιωπηρά προβάλλουν οι μοναχοί και οι ασκητές της ερήμου, αποτελεί την εντονότερη και οικοδομητικότερη διαμαρτυρία κατα του συμβιβαστικού πνεύματος των Χριστιανών του κόσμου.

Συνήθως λέγεται ότι οι μοναχοί εκδηλώνουν την αγάπη τους προς τους συνανθρώπους τους με τη προσευχή για τη σωτηρία τους ως «πρός Θεόν πρεσβευταί». Είναι όμως γνωστό ότι μεγάλοι ασκητές της ερήμου δεν περιορίζονταν μόνο στίς πρεσβείες τους προς τον Θεό υπέρ του κόσμου, αλλά ήσαν και οι μεγάλοι σύμβουλοι των πιστών ή οι υπερασπιστές της πίστεως τους, όταν σοβαροί εχθροί της Εκκλησίας ή υπερβολικοί συμβιβασμοί των υπευθύνων της οδηγούσαν στον όλεθρο τα εκκλησιαστικά πράγματα. Αυτός ο Γρηγόριος Παλαμάς, που ζούσε έγκλειστος και αφοσιωμένος στη μυστική θεωρία του Θεού, κατέβηκε από τη θεωρία στην πράξη, προκειμένου να υπερασπιστεί το δόγμα της Εκκλησίας, στην οποία και ο ίδιος ανήκε. Είναι δε γνωστο ότι μετά, όχι μόνο ανέλαβε την διαποίμανση της Εκκλησίας της Θεσσαλονίκης, αλλά αναμείχθηκε ειρηνικά και σε κρίσιμα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα της εποχής του.

Πηγή: Γεωργίου Ι. Μαντζαρίδη, Παλαμικά, Εκδ. Πουρναρά, Θεσ/κη 1973, σ. 63-66 (αποσπάσματα).